

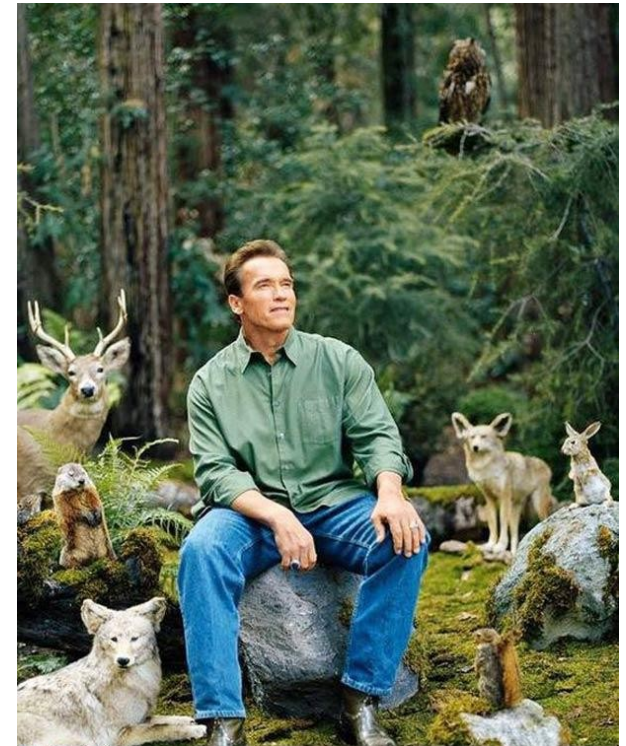
Ústavní základy PŽP, právo na informace a zákon č. 17/1992 Sb.

JUDr. Jiří Vodička, Ph.D.

22. 11. 2023

Osnova

- Obecná východiska
- Ústavní základy
- Zákon o ŽP
- Právo na informace

Obecná východiska

- Lidská práva
- Přístup k soudní ochraně
- Veřejný zájem na ochraně ŽP
- Vztah k EU

Ústavní základy PŽP

Mezinárodní právo

OSN

- Rada pro lidská práva (UNCHR)
 - Právo na zdravé ŽP (2021)
- Valné shromáždění OSN
 - Rezoluce: Právo na zdravé ŽP (2022)
 - Zaměřuje se na:
 - čistý vzduch
 - bezpečné klima
 - zdravě a udržitelně produkované potraviny
 - přístup k bezpečné vodě a odpovídajícím hygienickým zařízením
 - netoxické prostředí k životu, práci i ke hře
 - zdravé ekosystémy a biodiverzita
- Viz jaro 2023

Mezinárodní právo

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

- Neobsahuje právo na příznivé ŽP ani zdravé ŽP
 - Musíme hledat spojnici skrze jiné základní práva
- Čl. 2 – právo na život
- Čl. 8 – právo na respektování soukromého a rodinného života
- Dodatkový protokol č. 1

- Viz jaro 2023

EU

2. Politika Unie v oblasti životního prostředí je zaměřena na vysokou úroveň ochrany, přičemž přihlíží k rozdílné situaci v jednotlivých regionech Unie. Je založena na zásadách obezřetnosti a prevence, odvracení ohrožení životního prostředí především u zdroje a na zásadě „znečišťovatel platí“.

Primární právo

Smlouva o EU (SEU)

preambule + čl. 3 odst. 3 (udržitelný rozvoj, posilování ochrany ŽP)

Smlouva o fungování EU (SFEU)

Čl. 11 + Hlava XX. Část III. čl. 191 – 193

Článek 11

(bývalý článek 6 Smlouvy o ES)

Požadavky na ochranu životního prostředí musí být zahrnuty do vymezení a provádění politik a činností Unie, zejména s ohledem na podporu udržitelného rozvoje.

EU

Listina základních práv Evropské unie

Článek 37

Ochrana životního prostředí

Vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik Unie a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje.

- Tzn. ochrana ŽP při všech činnostech EU (zejména legislativní a výkonná)

Ústavní základy

□ Ústava (ústavní z.č. 1/1993 Sb.)

- Preambule, čl. 7, čl. 10, čl. 10a

□ Listina (z.č. 2/1993 Sb.)

- Čl. 11, čl. 35 a čl. 41
- Související čl. 6 a čl. 31

□ Ústavní z.č. 110/1993 Sb., o bezpečnosti ČR

- Možnost vyhlásit mimořádný (krizový) stav (např. nouzový stav, stav nebezpečí)
 - Omezení některých lidských práv
 - Zjednodušení či zkrácení některých povolovacích procesů
- + z.č. 240/2000 Sb., krizový zákon

+ principy a
zásady

PREAMBULE

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

v čase obnovy samostatného českého státu,

věrní všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé,

odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií,

odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství,

odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu,

prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky

Čl. 7

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

Čl. 10

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Ústavní základy – Ústava

Státní cíl

Čl. 7

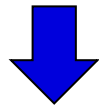
- Omezení činností poškozující ŽP
- Činnosti bránící ohrožení ŽP
- Přírodní bohatství = životní prostředí
- Nutno vykládat ve spojení se z.č. 17/1992 Sb.
 - A dalšími specifickými předpisy
- Zohledňování při každé činnosti státu (průřezová + horizontální ochrana)

Pouze jiný akcent

Ústavní základy– návrhy

- Návrh MŽP ze dne 1.11.2022, čj. 190/23, novelizace čl. 7 Ústavy

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů, zejména vody a půdy, a o ochranu životního prostředí.

Ústavní základy – Ústava

Při posouzení povahy *ochrany životního prostředí* z hlediska uvedeného rozlišování nutno přisvědčit názoru stěžovatele, podle něhož skutečnost, že *životní prostředí je veřejným statkem* (hodnotou) ve smyslu preambule Ústavy a Listiny a čl. 7 Ústavy,

nevylučuje existenci subjektivního práva na příznivé životní prostředí (čl. 35 odst. 1 Listiny), jakož i práva v zákonem stanoveném rozsahu se jej domáhat (čl. 41 Listiny).

Nález ÚS III.ÚS 70/97 ze dne 10. 7. 1997

Ústavní základy – Ústava

Z uvedených premis dle názoru Ústavního soudu plyne, že v podmínkách České republiky jsou myslivost a právo myslivosti společenskými aktivitami aprobovanými státem k ochraně a rozvoji jedné ze složek životního prostředí – zvěře.

Zákon o myslivosti nepředstavuje úpravu myslivosti jako zájmové aktivity, ale ve svém základu jako cílevědomé a regulované činnosti k ochraně a rozvoji přírody. (Pl. ÚS 34/03)

Pl. ÚS 39/18

U každé skupiny se v různé míře projevuje určitá kombinace sociálních, hospodářských a environmentálních souvislostí, ale všechny tři spojují otázky zvyšování adaptability hospodářství České republiky a jeho připravenosti na dopady klimatických změn. Ústavní soud si je vědom toho, že ne všechny příčiny (či korelace) a účinky klimatických změn jsou vědecky popsány, spolehlivě ověřeny či kvantifikovány, nicméně tyto podmínky podle jeho názoru nemusí být pro úsudek o naléhavé společenské potřebě přípravy preventivních, popř. následky zmírňujících opatření v těchto klíčových oblastech prokazatelně splněny – u rizik, které (byť i s relativně nízkou mírou pravděpodobnosti) mohou mít při jejich naplnění za následek vážné dopady do sociálních, hospodářských či environmentálních poměrů státu, není nutné pro rozumný úsudek o naléhavé potřebě vylepšení podmínek pro přípravu odpovídajících opatření trvat na nezpochybnitelném prokázání rizik.

Ústavní základy – Listina – čl. 11

(2) Specifické určení vlastnictví – viz horní zákon (vyhrazené nerosty), památková péče (archeologické nálezy), ZOPK (zcizování pozemků ve vlastnictví státu), přírodní zdroje

(3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

(4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

Ústavní základy – Listina – čl. 35

(1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.

(2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. z.č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

(3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Ústavní základy – Listina – čl. 41

(1) Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.

Ústavní základy – Listina

Čl. 35

Antropocentrické pojetí

Sociální právo

Právo na příznivé ŽP má kompozitní charakter (více složkový)

Pozitivní a negativní závazky státu

ALE judikaturní vývoj

Vztah mezi ohroženým zájmem
a konkrétní osobou

Ústavní základy – Listina

Čl. 35

- Čl. 35 ✘ veřejný zájem na ochraně ŽP
- „Prázdné“ právo ➡ naplnění skrze čl. 41
- Souvisí s čl. 7 Ústavy

Ústavní základy – Listina

Čl. 35 odst. 3

- Omezení výkonu práv ve prospěch ochrany ŽP
- Doplnuje a konkretizuje čl. 11 odst. 3 a 4 a čl. 26 odst. 2
- Zahrnuje výkon všech práv, jejichž výkonem může dojít k ohrožení či poškození životního prostředí v širším slova smyslu
- Zhmotnění v podobě specifických zákazů a povinností v konkrétních zákonech

Veřejnoprávní i
soukromoprávní

Ústavní základy – Listina – přezkum

Nositelé práva na ŽP

Fyzické osoby

Občanská sdružení
§ 70 ZOPK

Eko spolky, spolky,
Obce (Pl. ÚS 18/17)

Právnícké osoby

Ne (I. ÚS 282/97) → Pouze procesní práva (III. ÚS 70/97) → subjektivní právo (I. ÚS 59/14)

Problematika „dotčenosti“

FO prokazují dotčenost na právech x širší dotčenost pro eko spolky (IV. ÚS 3572/14)

Test racionality (Pl. ÚS 1/08)

Poslední krok 4krokového testu:

zda zákonný prostředek použitý k dosažení legitimního cíle identifikovaného ve třetím kroku je rozumný (racionální), byť nikoliv nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší.

Ústavní základy – Ústava

- ÚS považuje „...ochranu životního prostředí považuje za legitimní, ústavně konformní cíl (veřejný zájem).“ (Pl. ÚS 8/08)
 - Zásah do vlastnictví za účelem ochrany ŽP není považován za takové omezení vlastnického práva ve smyslu čl. 11 LPS, který by ve všech případech vyžadoval náhradu.

- Zákaz regrese – snižování ochrany pod základní poslání (Pl. ÚS 30/15)

- Snižování ochrany – snížení úrovně ochrany práva na příznivé životní prostředí (zejména procedurální práva) není a priori neústavní (Pl. ÚS 4/18)

Ústavní základy – Listina – souvislosti

- Čl. 4 – Obecný rámec uplatňování
- Čl. 11 odst. 3 – zákaz vykonávat vlastnické právo poškozováním přírody a životního prostředí nad míru stanovenou zákonem.
- Čl. 14 – svoboda pohybu (volný průchod krajinou), ale i omezení
- Čl. 17 – generální vůči (35 odst. 2), ale jiný cíl
- Čl. 31 – právo na zdraví

Zákon č. 17/1992 Sb.

Zákon č. 17/1992 Sb.

Obecný právní rámec pro ochranu ŽP

Při vymezení obsahu práva na příznivé životní prostředí je možno vyjít z definice obsažené v § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. Podle ní je životním prostředím vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. Jde tedy o ochranu přírodních (životních) podmínek, jež umožňují život člověka a jeho další reprodukci, jako i život dalších organismů, živočišných a rostlinných.

V tomto smyslu je třeba chápat právo na příznivé životní prostředí podle čl. 35 Listiny.

NSS čj. 6 As 319/2021 - 119

Použitelnost?

Struktura zákona

- Základní pojmy
- Základní zásady
- Obecné povinnosti při ochraně ŽP
- Odpovědnost
- Přestupky
- Ekonomické nástroje

ŽP, ekosystém,
trvale udržitelný rozvoj,
eko újma atd.

Pouze PO a FOp

Daně, poplatky, odvody
A jiné platby
+ dotace

Právo na informace o ŽP

Informace o ŽP

- Aarhuská úmluva

- Jeden z pilířů: Právo na přístup k informacím o ŽP

- Unijní právo

- Čl. 35 odst. 2 Listiny

- § 18 odst. 2 ZoŽP

- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Informační zákon(y)

□ Zákon č. 106/1999 Sb. a zákon č. 123/1998 Sb.

□ § 2 odst. 3 106ky:

Zákon se nevztahuje na poskytování [...], a dalších informací, pokud zvláštní zákon [č. 123/1998 Sb.] upravuje jejich poskytování, zejména vyřízení žádosti včetně náležitostí a způsobu podání žádosti, lhůt, opravných prostředků a způsobu poskytnutí informací.

 Není subsidiarita a specialita!

□ Každý zákon se užije na jiné informace

□ Posuzování žádosti dle obsahu a ne formy

Informační zákon(y)

Zákon č. 123/1998

- Vykreslení stavu životního prostředí, který se může těchto jednotlivců přímo a bytostně dotýkat

Zákon č. 106/1999 Sb.

- Kontrola hospodaření s veřejnými prostředky a uspokojení zájmu jednotlivců o chodu věcí veřejných

a) informacemi o životním prostředí (dále jen "informace") informace v jakékoliv technicky proveditelné podobě, které vypovídají zejména o

- Z**
1. stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu,
 2. připravovaných nebo prováděných činnostech a opatřeních a o uzavíraných dohodách, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,
 3. stavu složek životního prostředí, včetně geneticky modifikovaných organismů, a o interakci mezi nimi, o látkách, energii, hluku, záření, odpadech včetně radioaktivních odpadů a dalších emisích do životního prostředí, které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat jeho složky, a o důsledcích těchto emisí,
 4. využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na životní prostředí a rovněž údaje nezbytné pro vyhodnocování příčin a důsledků tohoto využívání a jeho vlivů na živé organismy a společnost,

b) povinnými subjekty

1. správní úřady a jiné organizační složky státu a orgány územních samosprávných celků,³⁾
2. právnické nebo fyzické osoby, které na základě zvláštních právních předpisů vykonávají v oblasti veřejné správy působnost vztahující se přímo nebo nepřímo k životnímu prostředí,⁴⁾
3. právnické osoby založené, zřízené, řízené nebo pověřené subjekty uvedenými v bodech 1 a 2, jakož i fyzické osoby pověřené těmito subjekty, které na základě právních předpisů nebo dohody s těmito subjekty poskytují služby, které ovlivňují stav životního prostředí a jeho jednotlivých složek (dále jen "pověřená osoba");
emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,
9. stavu kulturních a architektonických památek, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,
10. zprávách o provádění a plnění právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí,
11. mezinárodních, státních, regionálních a místních strategiích a programech, akčních plánech apod., jichž se Česká republika účastní, a zprávách o jejich plnění,
12. mezinárodních závazcích týkajících se životního prostředí a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána,
13. zdrojích informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů;

a) informacemi o životním prostředí (dále jen "informace") informace v jakékoliv technicky proveditelné podobě, které vypovídají zejména o

- Z**
1. stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu,
 2. připravovaných nebo prováděných činnostech a opatřeních a o uzavíraných dohodách, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,
 3. stavu složek životního prostředí, včetně geneticky modifikovaných organismů, a o interakci mezi nimi, o látkách, energii, hluku, záření, odpadech včetně radioaktivních odpadů a dalších emisích do životního prostředí, které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat jeho složky, a o důsledcích těchto emisí,
 4. využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na životní prostředí a rovněž údaje nezbytné pro vyhodnocování příčin a důsledků tohoto využívání a jeho vlivů na živé organismy a společnost,

b) povinnými subjekty

1. správní úřady a jiné organizační složky státu a orgány územních samosprávných celků,³⁾
2. právnické nebo fyzické osoby, které na základě zvláštních právních předpisů vykonávají v oblasti veřejné správy působnost vztahující se přímo nebo nepřímo k životnímu prostředí,⁴⁾
3. právnické osoby založené, zřízené, řízené nebo pověřené subjekty uvedenými v bodech 1 a 2, jakož i fyzické osoby pověřené těmito subjekty, které na základě právních předpisů nebo dohody s těmito subjekty poskytují služby, které ovlivňují stav životního prostředí a jeho jednotlivých složek (dále jen "pověřená osoba");
emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,
9. stavu kulturních a architektonických památek, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,
10. zprávách o provádění a plnění právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí,
11. mezinárodních, státních, regionálních a místních strategiích a programech, akčních plánech apod., jichž se Česká republika účastní, a zprávách o jejich plnění,
12. mezinárodních závazcích týkajících se životního prostředí a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána,
13. zdrojích informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů;

Zákon č. 123/1998 Sb.

Odepření informace

Obligatorní § 8 odst. 1

§ 8a

(1) Povinný subjekt může odepřít zpřístupnění informace nebo její části do sedmi dnů od obdržení žádosti, pokud lze ve vztahu k ní dovést, že cílem žadatele je způsobit

a) nátlak na fyzickou osobu, jíž se týkají požadované informace, pokud nejde o informace podle § 8a odst. 2 zákona o svobodném přístupu k informacím, nebo

b) nepřiměřenou zátěž povinného subjektu,

a to zpravidla v reakci na předcházející postup povinného subjektu vůči žadateli nebo na vztah s fyzickou osobou uvedenou v písmenu a).

(2) Rozsah požadovaných informací nebo počet podaných žádostí není bez dalšího důvodem pro odepření zpřístupnění informace podle odstavce 1.

a) byla povinnému subjektu předána osobou, která k tomu nebyla podle zákona povinna a nedala předchozí písemný souhlas k zpřístupnění této informace,

b) by zpřístupnění této informace mohlo mít nepříznivý vliv na ochranu životního prostředí v místech, kterých se informace týká,

c) žadatel se domáhá informace, která se týká probíhajícího trestního, přestupkového nebo disciplinárního řízení, pokud by její poskytnutí ohrozilo či zmařilo účel řízení, zejména zajištění práva na spravedlivý proces,

d) by zpřístupnění informace mohlo ohrozit rovnost účastníků soudního, rozhodčího, správního nebo obdobného řízení,

e) žádost byla formulována nesrozumitelně nebo příliš obecně a žadatel, ač byl k tomu vyzván, ji podle § 3 odst. 2 tohoto zákona nedoplnil, nebo jde o anonymní žádost.

(1) Odepřeno bude zpřístupnění informace, pokud je vylučují předpisy

a) o ochraně utajovaných informací,⁵⁾

b) o ochraně osobních⁶⁾ nebo individuálních údajů²⁾ a o ochraně osobnosti,⁷⁾

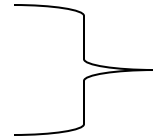
c) o ochraně duševního vlastnictví,⁸⁾

d) o ochraně obchodního tajemství.⁹⁾

Zákon č. 123/1998 Sb.

Odepření informace

- Rozhodnutí o odepření
- Fikce odepření dle § 9 odst. 3

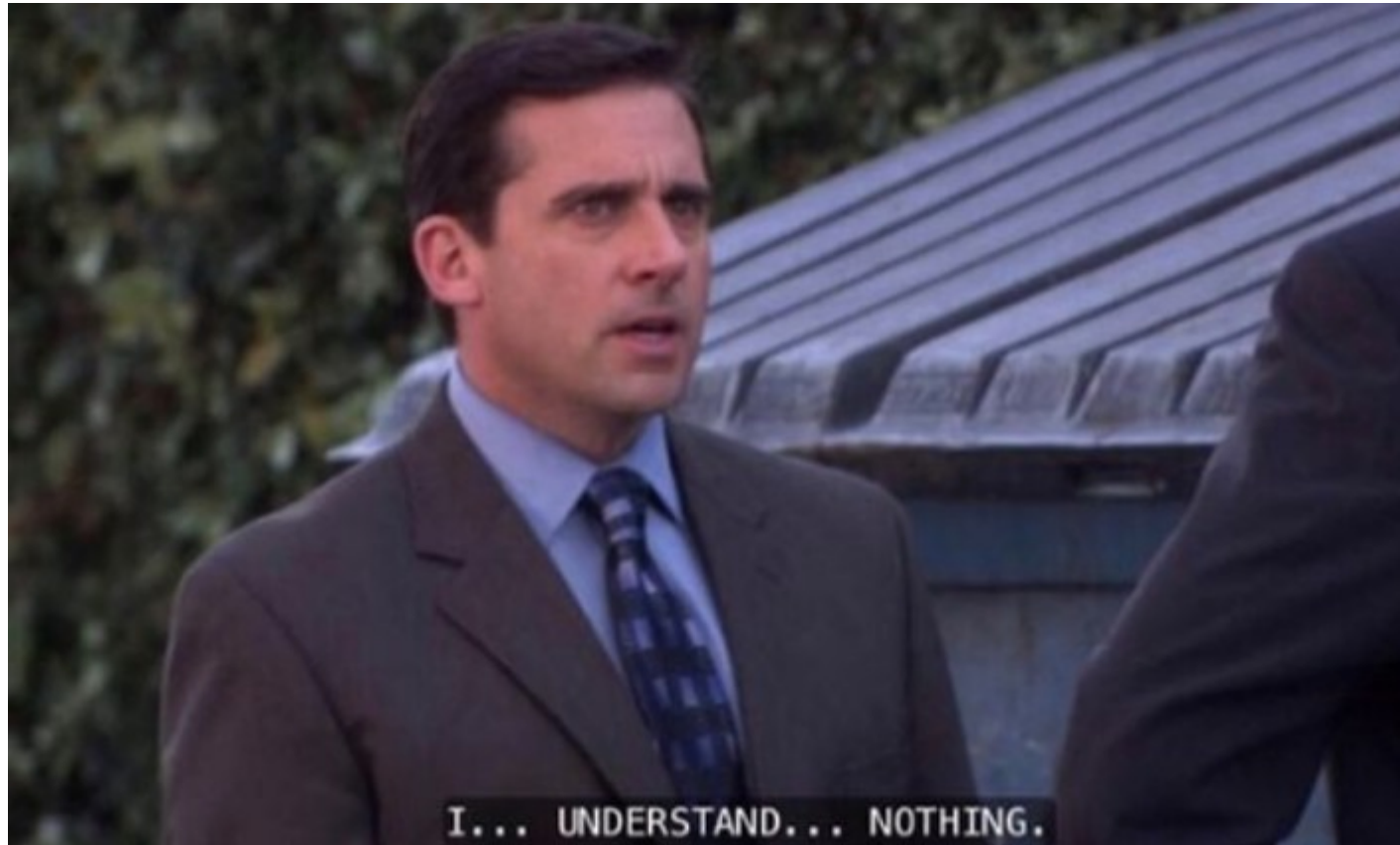
Odvolání

- Výjimka pro osobní údaje § 9 odst. 5

Nejsou-li dány důvody pro odepření zpřístupnění informace

- Odvolací orgán zruší rozhodnutí (řízení zastaví) a přikáže poskytnout informaci
- Soud zruší všechna rozhodnutí a přikáže zpřístupnit informaci

Otázky?

Děkuji za pozornost!

Zdroje

- Jančářová I. *Ústavně právní základy práva životního prostředí zpřístupňování informací o ŽP*. MU 2022.
- Tomoszek M. , Tomoszková V. a V. Vomáčka. Čl. 35. *Listina základních práv a svobod*, 1. vydání (1. aktualizace, 2021).
- Syllová J. *Ústava České republiky*, 2. vydání, 2016, s. 90 – 98.